

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอมาใช้ในคดีปกครอง เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

สุภาพร ยานู^{1*}

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา เลื่อนทวี^{2**}

บทคัดย่อ

บทคัดย่อนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการห้ามศาลพิพากษาเกินคำขอในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับหลักความยุติธรรม หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยตุลาการ หลักความได้สัดส่วน และหลักการบังคับคดีตามคำพิพากษาคดีปกครอง รวมทั้งศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอของต่างประเทศและของประเทศไทย ตลอดจนวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากนำหลักห้ามศาลพิพากษาเกินคำขอมาบังคับใช้กับคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหานั้นจากกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

จากการศึกษาพบว่า คดีปกครองของไทยไม่มีบทบัญญัติหลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ดังนี้ 1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อยกเว้นการห้ามพิพากษาเกินคำขอ 2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และ 3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำข้อสังเกตในคำพิพากษามาบังคับใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้การทำพิจารณาวินิจฉัยคดีและการทำคำพิพากษารวมถึงการบังคับคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายที่ฟ้องคดี หรือ คู่กรณีพิพาทกันในคดีที่ฟ้องต่อศาลปกครอง จึงส่งผลทำให้คำพิพากษาของศาลปกครองกระทบต่อสิทธิในการได้รับการชดเชยความเสียหายอย่างแท้จริงของผู้เสียหายในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งทำให้การใช้ดุลพินิจของศาลแตกต่างกันหลายแนวทาง ส่งผลให้คำพิพากษามีผลบังคับที่ไม่มีความเป็นธรรมและการบังคับคดีไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของคำพิพากษา

ผู้วิจัยเห็นควรให้นำแนวคิดและทฤษฎีของกฎหมายมหาชน ได้แก่ หลักความยุติธรรม หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยองค์กรตุลาการ หลักความได้สัดส่วน และหลักการบังคับคดีตามคำ

¹ นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

² ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

พิพากษาคดีปกครอง รวมทั้งนำหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอตามกฎหมายปกครองสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาปรับใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของไทย เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรมีการบัญญัติหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอและข้อยกเว้นการพิพากษาเกินคำขอไว้อย่างชัดเจนในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 โดยแก้ไขบทบัญญัติในส่วนที่ 3 การทำคำพิพากษาและคำสั่ง ข้อ 92

1. บทนำ

จากการศึกษาผู้วิจัยพบปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันไม่มีการบัญญัติหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้อย่างชัดเจน จึงส่งผลให้เกิดปัญหาในประเด็น ดังต่อไปนี้

1.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อยกเว้นการห้ามพิพากษาเกินคำขอ เนื่องด้วยการฟ้องคดีต่อศาลปกครองเป็นไปโดยสะดวก ประหยัดและเรียบง่าย ประชาชนที่นำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองไม่จำเป็นต้องใช้ทนายความ การฟ้องคดีศาลปกครองประชาชนสามารถยื่นฟ้องได้ด้วยตนเอง และในการพิจารณาคดีปกครองไม่มีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้ ศาลจึงนำหลักห้ามพิพากษาเกินคำซึ่งเป็นหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง มาใช้ในการพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทำให้การเขียนคำฟ้องโดยประชาชนที่ผู้ได้รับความเสียหายจากคดีสิ่งแวดล้อม อาจไม่มีความรู้เรื่องกฎหมาย หรือไม่ทราบหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีของศาล ได้รับผลกระทบต่อสิทธิในการที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายอย่างเป็นธรรม และส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่มีบทบัญญัติข้อยกเว้นหลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้เกิดผลเสียต่อประชาชนที่ไม่ได้รับความยุติธรรมในการพิจารณาทำคำพิพากษาของศาลปกครอง เนื่องจากกฎหมายขาดความชัดเจน ปัญหาดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยองค์กรตุลาการและหลักความได้สัดส่วน

1.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของตุลาการศาลปกครองที่สามารถใช้ดุลพินิจวินิจฉัยคดีได้อย่างอิสระ ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้การใช้ดุลพินิจของศาลเป็นไปโดยอิสระ จึงไม่มีมาตรฐานหรือแนวทางเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการนำหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน ส่งผลให้คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมีแนวทางวินิจฉัยที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นทั้งแนวทางที่กระทบต่อสิทธิของประชาชน และแนวทางที่ไม่กระทบต่อสิทธิของประชาชน จึงเกิดเป็นความแตกต่างของคำพิพากษา อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อความ

เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของศาลปกครอง ส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมที่ประชาชนควรได้รับจากกระบวนการยุติธรรมของศาลปกครองและปัญหาดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยองค์กรตุลาการและหลักความยุติธรรม

1.3 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำข้อสังเกตในคำพิพากษามาบังคับใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการจัดทำคำพิพากษาของศาลปกครองมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลสามารถเขียนข้อสังเกตไว้ในคำพิพากษาได้ แต่ข้อสังเกตดังกล่าวมิใช่คำบังคับตามคำพิพากษา ซึ่งเป็นเพียงคำแนะนำให้คู่กรณีฝ่ายที่ต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตามคำพิพากษานั้น โดยคู่กรณีดังกล่าวอาจจะปฏิบัติตามหรือไม่ปฏิบัติตามข้อสังเกตดังกล่าวก็ได้ หากเห็นว่ามีแนวทางที่ดีกว่าก็อาจไม่ปฏิบัติตามข้อสังเกตก็ได้ ดังนั้น การที่ศาลนำหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอมาใช้ในวิธีพิจารณาคดีปกครอง ทำให้ศาลไม่อาจที่จะพิพากษาเกินคำขอที่ผู้ฟ้องคดีขอมาได้ ศาลจึงเขียนข้อสังเกตไว้ในคำพิพากษตามทีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้คำพิพากษาขัดกับหลักห้ามศาลพิพากษาเกินคำขอ ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้ข้อสังเกตของศาลที่เขียนไว้ในคำพิพากษาไม่มีผลผูกพันหรือสภาพบังคับแก่คู่กรณีที่ไม่ปฏิบัติตามสังเกตของศาล ทำให้การปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำบังคับไม่สามารถบังคับคดีให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการทำคำพิพากษาได้ จึงเป็นปัญหาที่ขัดกับหลักการบังคับตามคำพิพากษาคดีปกครองที่คู่กรณีผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการที่ข้อสังเกตในคำพิพากษาไม่มีผลบังคับได้อย่างแท้จริง

2. หลักการและทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับการห้ามพิพากษาเกินคำขอในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2.1 หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยองค์กรตุลาการ

สิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน รัฐที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีให้ผู้ปกครองใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน การที่รัฐจะรุกรานสิทธิเสรีภาพของประชาชนต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน และให้อำนาจแก่องค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐกล้ากลายหรือรุกรานสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ก็แต่เพียงเท่าที่จำเป็นแก่การธำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อคุ้มครองสิทธิให้แก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกันเท่านั้น³ ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่องค์กรของรัฐกระทำการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้บุคคลผู้ถูกระทบสิทธิย่อมได้รับความคุ้มครองโดยการใช้อำนาจทางศาลผ่านองค์กรตุลาการ ซึ่งองค์กรตุลาการจะควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้เป็น

³ บรรเจิด สิงคนดี, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ:วิญญูชน, 2547, น. 27.

ตามหลักความผูกพันต่อสิทธิและเสรีภาพขององค์กรเหล่านั้น นอกจากนี้ ศาลยังต้องผูกพันการใช้อำนาจตน ให้อยู่ภายใต้หลักความเสมอภาค รวมถึงการใช้และการตีความกฎหมายของศาลจะมีผลเป็นการละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลมิได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าองค์กรตุลาการจะเป็นองค์กรสำคัญที่ให้ความ ค้ำจุนคุ้มครองแก่สิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้มีผลทางปฏิบัติมากที่สุด⁴

2.2 หลักความยุติธรรม

หลักความยุติธรรม เป็นหลักการที่เรียกร้องให้คดีที่เหมือนกันต้องได้รับการปฏิบัติหรือการ วินิจฉัยเหมือนกัน และมีความเสมอภาคในการถือปฏิบัติ และการบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปอย่าง ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคล ซึ่งหลักการนี้จะเน้นความสำคัญของกระบวนการปรับใช้กฎหมายอย่าง เป็นธรรมเหนือสิ่งอื่นใด และเป็นหลักที่เรียกร้องให้พิจารณาถึงความชอบธรรมของเนื้อหาสาระที่เป็นจริงใน กฎเกณฑ์ที่เป็นกฎหมายต่างๆ รวมทั้งผลลัพธ์ที่มุ่งหวังให้เกิด มิใช่เพียงแต่ความเป็นธรรมในเรื่อง กระบวนการปรับใช้กฎหมายดังกล่าว รวมถึงการเรียกร้องให้กำหนดเนื้อหาสาระของกฎหมายให้สอดคล้อง กับหลักคุณค่าพื้นฐานของสังคมหรือมาตรฐานของความถูกต้องให้เหมาะสมกับยุคสมัยและประโยชน์สุข ของส่วนรวมโดยมีการวางข้อบังคับของกฎหมายและการวินิจฉัยให้สอดคล้องกับมาตรฐานแห่งความ ยุติธรรมซึ่งใช้อยู่ในขณะที่ใช้กฎหมายบังคับ และความยุติธรรมสำหรับประชาชนที่กฎหมายนั้นใช้บังคับ ด้วย⁶

2.3 หลักความได้สัดส่วน

หลักความได้สัดส่วนเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่มีบทบาทในการจำกัดวิธีการ หรือมาตรการของ ฝ่ายปกครองที่จะใช้บังคับเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมจำกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชนที่จะถูกระทบ โดยมีความมุ่งหมายให้การใช้อำนาจรัฐเป็นไปอย่างได้สัดส่วนเมื่อ เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ปลายทางกับมาตรการที่รัฐนำมาใช้ หากมาตรการหรือวิธีการที่นำมาใช้มี ลักษณะเกินความจำเป็นไม่ได้สัดส่วน ผลก็จะทำให้การใช้มาตรการดังกล่าวเป็นการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบ ด้วยกฎหมายและไม่อาจมีผลใช้บังคับได้ ดังนั้น หลักความได้สัดส่วนจึงเป็นหลักพื้นฐานของการพิจารณา ความสัมพันธ์อันเหมาะสมระหว่าง คำสั่งหรือการกระทำทางปกครอง วัตถุประสงค์ของการกระทำของฝ่าย ปกครองกับผลที่จะเกิดขึ้นอันเกิดจากการออกคำสั่งหรือจากการกระทำทางปกครองนั้นๆ นอกจากนี้ หลัก

⁴ ชาญชาวีร์ บุญกฤษฎีกุล, “การได้มาซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและหลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมกับประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2558), น. 36.

⁵ จริญญา โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, ภาควิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550), น. 419.

⁶ หยุดแสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2550), น.92.

ความได้สัดส่วน ยังเป็นหลักกฎหมายที่ได้รับความยอมรับจากประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยว่า เป็นหลักกฎหมายทั่วไปแม้มิได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่มีค่าบังคับเช่นเดียวกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ⁷

2.4 หลักการบังคับตามคำพิพากษาของคดีปกครอง

คำพิพากษาเมื่อถึงที่สุดแล้ว ไม่ว่าจะคู่กรณี หรือบุคคลที่อยู่ในบังคับของคำพิพากษา รวมทั้งศาลที่พิจารณาคดีนั้น จะต้องผูกพันกับผลแห่งคำพิพากษา ซึ่งมีผลให้คู่ความไม่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำพิพากษานั้นได้อีก ทำให้คดีนั้นต้องยุติลง และผลแห่งคำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความในคดีและผูกพันศาลเป็นยุติเด็ดขาด ไม่สามารถรื้อคดีที่ถึงที่สุดและเสร็จเด็ดขาดในทางกฎหมายไปแล้วมาฟ้องใหม่ได้ เพราะจะทำให้เกิดความไม่แน่นอนในทางกฎหมาย โดยมีผลกระทบต่อนิติฐานะของบุคคลต่อไป ทั้งนี้ อำนาจบังคับเด็ดขาดของคำพิพากษาถือเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ดังนั้น ศาลจึงสามารถยกขึ้นพิจารณาได้เองโดยไม่จำเป็นต้องมีคำขอของคู่ความ⁸

3. กฎหมายเกี่ยวกับหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอของต่างประเทศและประเทศไทย

3.1 หลักห้ามพิพากษาเกินคำขอของต่างประเทศ⁹

คดีปกครองของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ตามมาตรา 88 โดยศาลไม่อาจพิจารณาพิพากษาคดีนอกเหนือไปจากความประสงค์ของการฟ้องคดีได้ ซึ่งเป็นการบัญญัติรองรับหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ศาลไม่จำเป็นต้องผูกพันอยู่กับถ้อยคำตัวอักษรที่มีในคำขอเท่านั้น แต่ศาลสามารถตีความคำขอของผู้ฟ้องคดีได้ หากคำขอนั้นไม่ชัดเจนศาลก็สามารถสั่งให้ผู้ฟ้องคดีดำเนินการให้ชัดเจนและถูกต้องก่อนที่จะถึงขั้นตอนจัดทำคำพิพากษา และเมื่อได้จัดทำคำขอที่ชัดเจนแล้วศาลก็สามารถพิพากษาไปตามคำขอนั้นได้ และในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองของเยอรมันไม่ปรากฏว่ามีหลักยกเว้น หลักห้ามพิพากษาเกินคำขอในคดีปกครองเยอรมันแต่อย่างใด

คดีปกครองของสาธารณรัฐฝรั่งเศส นั้น จากการศึกษาพบว่า ไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอ แต่หลักการดังกล่าวได้รับการยอมรับและปรากฏอยู่ในแนวคำพิพากษาของสภา

⁷ สำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงานศาลปกครอง , สรุปหลักกฎหมายมหาชน เรื่อง หลักแห่งความ ได้สัดส่วน, 2548 , น. 1.

⁸ นฤมล ขณะรัตน์, “ปัญหาการจัดทำคำพิพากษาและการกำหนดคำบังคับในคดีปกครอง,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554) ,น.59- 63.

⁹ อัจฉริยา พิมพา, “หลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอในคดีปกครอง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2558), น.47-65.

แห่งรัฐ ซึ่งศาลไม่อาจพิจารณาหรือพิพากษาเกินไปจากคำขอได้ แต่มีข้อยกเว้นหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอ ในกรณีที่ให้อำนาจศาลหยิบยกขึ้นวินิจฉัยเองได้โดยไม่ต้องมีคำขอของกลุ่ม คือ ประเด็นข้อกฎหมายอัน เกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน

คดีแพ่งของสหรัฐอเมริกา ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้ในกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่งในระดับกฎหมายสหพันธรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ใน Rule 54 (c) ว่า “ คำพิพากษา ในคดีที่คู่ความขาดนัดจะต้อง ไม่แตกต่าง ไปจากคำพิพากษาในกรณีทั่วไปทั้งในเรื่องของรูปแบบหรือผลแห่ง คำพิพากษาที่จะต้องไม่เกินจำนวนที่ระบุมาในคำฟ้อง...” ซึ่งเป็นการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนที่ศาลจะมีอำนาจ ทำคำพิพากษาในคดีขาดนัดและคดีทั่วไปว่าจะต้อง ไม่เกินจำนวนที่ระบุไว้ในคำฟ้อง และตอนท้ายของ มาตราดังกล่าว ได้บัญญัติว่า “...แต่สำหรับคำพิพากษาในคดีแพ่งทั่วไป ศาลต้องวินิจฉัยให้ในสิ่งใดๆ ตามที่ คู่ความมีสิทธิที่จะได้รับ แม้คู่ความดังกล่าวจะไม่ได้อ้างไว้คำขอก็ตาม” ซึ่งบทบัญญัติในตอนท้ายของ Rule 54 (c) นี้ เป็นการบัญญัติที่เป็นข้อยกเว้นหลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้อย่างชัดเจนว่าในคดีแพ่ง ทั่วไปศาลสามารถพิพากษาเกินคำขอได้ตามสิทธิของคู่ความ แม้คู่ความจะมีได้ระบุมาในคำขอก็ตาม

คดีแพ่งของสหราชอาณาจักร ได้บัญญัติรองรับหลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้อย่างชัดเจน ใน Rule 16.2 (2) โดยกำหนดให้โจทก์มีหน้าที่ต้องระบุคำขอให้ชัดเจน และศาลมีอำนาจพิพากษาได้ตาม เท่าที่ระบุมาในคำขอเท่านั้น ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นกรณีที่โจทก์ประสงค์จะให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน (ไม่ว่าจะ เป็นหนี้ที่เกิดจากมูลหนี้ หรือค่าเสียหายก็ตาม) และในบทบัญญัติใน Rule 16.2 (2) นี้ ยังแสดงให้เห็นถึงหลัก ขกเว้นการพิพากษาเกินคำขอไว้ด้วย โดยบัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจพิพากษาบังคับตามที่ผู้ขอมีสิทธิสมควร ได้รับ แม้ว่าคำขอบังคับดังกล่าวจะมีได้กล่าวไว้โดยเฉพาะในคำขอก็ตาม”

คดีปกครองของสเปน ไม่ได้บัญญัติเรื่องหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้ แต่ในตอนท้ายของ พระราชบัญญัติว่าด้วยศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีปกครองได้มีบทบัญญัติไว้ว่า หากมีเรื่องใดที่ พระราชบัญญัติฉบับนี้มีได้บัญญัติไว้ให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ค.ศ. 2000 มาใช้บังคับ ซึ่งมาตรา 218 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ค.ศ. 2000 ได้วางหลักไว้ว่า คำ พิพากษาต้องมีความชัดเจน เทียบตรง และสอดคล้องกับคำขอที่ได้กล่าวไว้ชัดเจนในคำฟ้องของผู้ฟ้องคดีและ กลุ่มกรณีที่เกี่ยวข้อในคดีนั้น โดยต้องตัดสินลงโทษหรือยกฟ้องผู้ถูกฟ้องคดี รวมไปถึงตัดสินในประเด็นแห่งคดี ที่เป็นข้อพิพาทในทุกกรณีอีกด้วย ศาลจะต้องไม่ตัดสินในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายต่างไป จากที่คู่กรณีต้องการ และใช้หลักกฎหมายที่วินิจฉัยสอดคล้องกับข้อเท็จจริงในคดี แม้ว่าจะเป็นข้อกฎหมายที่ มิได้กล่าวอ้างในสำนวนคดี ซึ่งจากบทบัญญัติของมาตราดังกล่าวกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า ศาลต้อง ตัดสินตามคำขอของกลุ่มในคดีนั้น โดยไม่อาจพิพากษาในเรื่องที่คู่กรณีมิได้ร้องขอได้ และหากศาล

พิพากษาเกินคำขอ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน เคยวินิจฉัยไว้ว่า การกระทำดังกล่าวเป็นการขัดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปนเลขที่เดียว¹⁰

3.2 กฎหมายเกี่ยวกับหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอของประเทศไทย

หลักห้ามพิพากษาเกินคำขอในคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้ในมาตรา 192 ใช้อย่างชัดเจน โดยศาลจะพิพากษาหรือมีคำสั่งเกินคำขอมิได้ เนื่องจากคดีอาญาเป็นคดีซึ่งให้โทษหรือผลร้ายแก่จำเลยเกี่ยวกับอริสภาพ ชีวิต และทรัพย์สิน ประกอบกับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบกล่าวหา ศาลจึงต้องพิพากษาคดีตามข้อหาที่ปรากฏในคำฟ้อง และจะพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอที่มีได้กล่าวในคำฟ้องซึ่งอยู่นอกประเด็นไม่ได้ แม้ศาลจะทราบข้อเท็จจริงอื่นๆ ในชั้นพิจารณาก็ตาม แต่ศาลย่อมพิจารณาได้เฉพาะข้อเท็จจริงตามคำฟ้องเท่านั้น เนื่องจากคำฟ้องในคดีอาญาเป็นเงื่อนไขให้ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้¹¹

หลักห้ามพิพากษาเกินคำขอในคดีแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้บัญญัติข้อยกเว้นหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้ในมาตรา 142 (1) - (6) ซึ่งทำให้ศาลสามารถพิพากษาหรือมีคำสั่งให้เกินกว่าหรือนอกจากคำขอในคำฟ้องได้ แต่บทบัญญัติดังกล่าวนี้ไม่ใช่บทบังคับให้ศาลจะต้องพิพากษาเกินคำขอหรือนอกเหนือไปจากคำขอเสมอไป แต่เป็นดุลพินิจของศาลเมื่อศาลเห็นสมควรก็อาจจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องได้ อีกทั้ง กรณีตามมาตรา 142 วรรคหนึ่ง (1) - (5) ต้องเป็นกรณีที่โจทก์มีได้กล่าวหรือขอมาในฟ้อง หากเป็นกรณีที่โจทก์ได้กล่าวหรือขอมาในฟ้องก็อยู่ในบังคับ ตามมาตรา 142 วรรคหนึ่ง ที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องไม่ได้ และตามมาตรา 142 วรรคหนึ่ง (6) เป็นพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังเกี่ยวกับความสุจริตในการสู่ความหรือการดำเนินคดี โจทก์จะกล่าวหรือขอมาในคำฟ้องไม่ได้¹²

หลักห้ามพิพากษาเกินคำขอในคดีแรงงาน

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522 ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้ใน มาตรา 52 ว่า “ห้ามมิให้ศาลแรงงานพิพากษาหรือสั่งเกินไปกว่าหรือนอกจากที่

¹⁰ คณะกรรมการด้านวิชาการเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมศาลปกครอง, แนวทางการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร:สำนักงานศาลปกครอง, 2555), น. 106-108.

¹¹ สนิท สนั่นศิลป์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ถึงมาตรา 267, เล่ม 3, (กรุงเทพมหานคร: สุทรไพศาล, 2537), น. 6.

¹² ปริญญา จิตรกรานทีกิจ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2551), น. 341 – 342.

ปรากฏในคำฟ้อง เว้นแต่ในกรณีที่ศาลแรงงานเห็นสมควรเพื่อความเป็นธรรมแก่คู่ความ จะพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอบังคับก็ได้” โดยบทบัญญัติดังกล่าวได้รองรับหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้โดยชัดแจ้งในตอนต้น และยังมีข้อยกเว้นหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอได้ หากเป็นกรณีที่ศาลแรงงานเห็นสมควรเพื่อความเป็นธรรม เนื่องจากคดีแรงงานเป็นคดีที่ฟ้องร้องกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งมีความแตกต่างและเหลื่อมล้ำกันในทางเศรษฐกิจ ความรู้ อำนาจต่อรอง และสถานะทางสังคม กล่าวคือ ฝ่ายลูกจ้างมักเป็นฝ่ายที่มีความรู้ความสามารถและความพร้อมในการดำเนินคดีน้อยกว่าฝ่ายนายจ้าง อันจะส่งผลให้ฝ่ายลูกจ้างมักจะเสียเปรียบในการดำเนินคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาในการบรรยายคำฟ้องหรือคำขอท้ายคำฟ้องไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน เพราะคู่ความฝ่ายลูกจ้างอาจดำเนินคดีในศาลด้วยตนเอง จึงมีโอกาสเกิดความผิดพลาดจากความไม่รู้ได้โดยง่าย¹³ และศาลแรงงานควรจะต้องกล่าวไว้ให้ปรากฏด้วยว่า เป็นกรณีที่ศาลแรงงานเห็นสมควรสั่งเช่นนั้นเพื่อความเป็นธรรมแก่คู่ความ¹⁴

4. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

4.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อยกเว้นการห้ามพิพากษาเกินคำขอ

จากการศึกษาพบว่า วิธีพิจารณาคดีปกครองของไทยไม่มีบทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจพิพากษาเกินคำขอในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้ จะมีก็แต่เฉพาะกรณีที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่ศาลมีหน้าที่ต้องหยิบยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาและสามารถมีพิพากษาหรือชี้ขาดคดีไปได้โดยที่คู่กรณีไม่ได้มีคำขอหรือยกขึ้นต่อสู้ในคดีตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เท่านั้น ซึ่งกรณีดังกล่าวคณะกรรมการวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมของศาลปกครองได้มีความเห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยไม่ใช่ข้อยกเว้นหลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ แต่เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องหยิบยกปัญหานี้ขึ้นมาพิจารณาอย่างไม่อาจปฏิเสธได้

ดังนั้น การที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติข้อยกเว้นเกี่ยวกับหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอไว้อย่างชัดเจน จึงส่งผลให้เสียต่อประชาชนที่เขียนคำขอในการฟ้องคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่อาจไม่มีความรู้เรื่องกฎหมาย หรือไม่ทราบหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีของศาล การที่ศาลนำหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอใช้ในการพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยไม่มีข้อยกเว้นหลักการดังกล่าว จึงส่งผลกระทบต่อสิทธิในการที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายอย่างเป็นธรรม ปัญหาดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับทฤษฎีหลักการคุ้มครอง

¹³ เกษมสันต์ วัฒวรรณ, คำอธิบายกฎหมายแรงงาน, (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, 2556), น.431-433.

¹⁴ จรัส เหมะจารุ, คำอธิบายศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน, (กรุงเทพมหานคร: ประชารัฐ, 2531), น.170

สิทธิและเสรีภาพโดยองค์กรตุลาการที่ประชาชนเชื่อว่าจะได้รับความเป็นธรรมจากการพิจารณาคดีของศาล และ
ขัดต่อหลักความได้สัดส่วนในการที่ศาลพิจารณาคดีต้องขัดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้เท่าที่จำเป็น

1.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
จากการศึกษาพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติให้
ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย และให้เป็นที่ไปโดย
รวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวงและระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด
ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ได้กำหนดไว้ว่า ในกรณีที่กฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองหรือ
ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ฯ มิได้กำหนดเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ ให้ดำเนินการตามหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วย
วิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวจึงทำให้ศาลนำหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอมาใช้ในการ
พิจารณาคดีปกครองด้วย

การที่กฎหมายกำหนดให้การใช้ดุลพินิจของศาลเป็นที่ไปโดยอิสระ จึงไม่มีมาตรฐานหรือแนวทาง
เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการนำหลักห้ามพิพากษาเกินคำขอมาใช้ในการพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่
ชัดเจน ส่งผลให้คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมีแนวทางวินิจฉัยที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นทั้ง
แนวทางที่กระทบต่อสิทธิของประชาชน และแนวทางที่ไม่กระทบต่อสิทธิของประชาชน จึงเกิดเป็นความ
แตกต่างของคำพิพากษา มีผลทำให้คำพิพากษาที่มีแนวทางการใช้ดุลพินิจที่แตกต่างกันในการนำหลักห้าม
พิพากษาเกินคำขอมาใช้ในการพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการ
ยุติธรรมของศาลปกครอง เนื่องจากกรณีไม่มีแนวทางหรือข้อกำหนดในการนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในกรณี
ใดบ้างที่สามารถพิพากษาเกินคำขอได้ และกรณีใดบ้างที่ไม่สามารถพิพากษาเกินคำขอได้

ดังนั้น การที่ศาลมีดุลพินิจพิจารณาพิพากษาคดีที่แตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับหลักความ
ยุติธรรม ซึ่งคู่กรณีในคดีต่างจะต้องถูกตัดสินโดยอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและสอดคล้องกับกฎหมาย
รวมทั้งไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนซึ่งการใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยคดีจะต้องเหมาะสมกับสิทธิ
เสรีภาพของประชาชนที่จะถูกระทบ

1.3 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำข้อสังเกตในคำพิพากษามาไปบังคับใช้ในคดีปกครอง
เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ได้บัญญัติให้อำนาจศาลเขียนข้อสังเกตไว้
ในคำพิพากษาพิพากษาได้ ตามมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง
พ.ศ. 2542 แต่ข้อสังเกตดังกล่าวมิใช่คำบังคับตามคำพิพากษา โดยเป็นเพียงคำแนะนำให้คู่กรณีฝ่ายที่ต้อง
ปฏิบัติตามคำพิพากษาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตามคำพิพากษาเท่านั้น ทำให้คู่กรณีดังกล่าวสามารถที่จะ
ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามข้อสังเกตของศาลก็ได้ ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้ข้อสังเกตของศาลที่เขียนไว้ในคำ

พิพาทขาดผลผูกพันหรือสภาพบังคับแก่คู่กรณีที่ไม่ปฏิบัติตามสังเกตดังกล่าว ทำให้การปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งบังคับไม่สามารถบังคับคดีให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของคำพิพากษาได้

ดังนั้น การที่ศาลนำหลักห้ามพิพาทเกินคำขอมาใช้ในวิธีพิจารณาคดีปกครองจึงทำให้ศาลไม่อาจที่จะพิพาทเกินคำขอที่ผู้ฟ้องคดีขอมาได้ ศาลจึงเขียนข้อสังเกตไว้ในคำพิพากษาตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้คำพิพากษาขัดกับหลักห้ามศาลพิพาทเกินคำขอ ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้ข้อสังเกตของศาลที่เขียนไว้ในคำพิพากษาไม่มีผลผูกพันหรือสภาพบังคับแก่คู่กรณีที่ไม่ปฏิบัติตามสังเกตดังกล่าว ทำให้การปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งบังคับไม่สามารถบังคับคดีให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของคำพิพากษาได้ จึงเป็นปัญหาที่ขัดกับหลักการบังคับตามคำพิพากษาของคดีปกครองที่คู่กรณีผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการที่ข้อสังเกตในคำพิพากษาไม่มีผลบังคับได้อย่างแท้จริง

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาหลักห้ามพิพาทเกินคำขอของต่างประเทศแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นต้นแบบของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) และเป็นประเทศที่มีการจัดตั้งศาลปกครองเพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีพิพาททางปกครอง โดยเฉพาะแยกต่างหากจากศาลยุติธรรม และคดีปกครองของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบทบัญญัติหลักห้ามพิพาทเกินคำขอไว้อย่างชัดเจน ส่วนคดีปกครองสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นมีข้อยกเว้นหลักห้ามพิพาทเกินคำขอในกรณีให้อำนาจศาลหยิบยกขึ้นวินิจฉัยเองได้โดยไม่ต้องมีคำขอของคู่กรณี คือประเด็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งคดีปกครองของไทยก็ได้บัญญัติไว้ในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครอง พ.ศ. 2543 เช่นเดียวกับคดีปกครองของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ดังนั้น หากศาลปกครองของไทยมีข้อบัญญัติเกี่ยวกับหลักห้ามพิพาทเกินคำขอไว้ชัดเจนดังเช่นกฎหมายปกครองของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาประกอบกับข้อยกเว้นหลักห้ามพิพาทเกินคำขอในประเด็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนตามที่ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครอง พ.ศ. 2543 ได้บัญญัติไว้นั้น ก็จะทำให้กระบวนการพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของไทยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้การทำคำพิพากษาในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็จะเกิดความชัดเจนมีผลบังคับได้อย่างแท้จริง

ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการบัญญัติหลักห้ามพิพาทเกินคำขอและข้อยกเว้น การพิพาทเกินคำขอไว้อย่างชัดเจน โดยการแก้ไขระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 92 จากเดิมที่ ข้อ 92 กำหนดไว้ว่า “ในการพิพาทหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ศาลจะยกข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นวินิจฉัย แล้วพิพาทหรือมีคำสั่งไปก็ได้” โดยแก้ไขเป็น

“ข้อ 92 ในการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีของศาล ห้ามศาลพิพากษาหรือสั่งเกินไปกว่าหรือนอกเหนือจากที่ปรากฏในคำฟ้อง เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรเพื่อความเป็นธรรมแก่คู่กรณี หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ศาลจะพิพากษาหรือมีคำสั่งเกินคำขอบังคับหรือที่มีได้กล่าวในคำฟ้องก็ได้ โดยศาลต้องระบุไว้ให้ชัดเจนในคำพิพากษาว่าเป็นกรณีเพื่อความเป็นธรรมแก่คู่กรณีหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ

ในกรณีที่อาจยกข้อกฎหมายอันเกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นอ้างได้นั้น เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะยกข้อเหล่านั้นขึ้นวินิจฉัยแล้วพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งไปก็ได้”

บรรณานุกรม

เกษมสันต์ วิลาวรรณ . คำอธิบายกฎหมายแรงงาน . กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2556

คณะกรรมการด้านวิชาการเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมศาลปกครอง. แนวทางการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพมหานคร, สำนักงานศาลปกครอง, 2555

จรัญ โฆษณานันท์. นิติปรัชญา. ภาควิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง , 2550.

จำรัส เหมะจารุ. คำอธิบายศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์ , 2531

บรรเจิด สิงคนดี. หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540. พิมพ์ครั้งที่ 2 , กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2547.

ปริญญา จิตรการนทีกิจ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง . เล่ม 1 , 2551.

สนิท สนั่นศิลป์ , คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 3 มาตรา 192 ถึงมาตรา 267. กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.

หยุด แสงอุทัย . ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2550.

สำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงานศาลปกครอง. สรุปหลักกฎหมายมหาชน เรื่อง หลักแห่งความได้สัดส่วน. 2548.

ณัฐชาวีร์ บุญยกฤษภูมิกุล. “การได้มาซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและหลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมกับประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2558.

นฤมล ชณะรัตน์. “ปัญหาการจัดทำคำพิพากษาและการกำหนดคำบังคับในคดีปกครอง.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.

อัจฉริยา พิมพ์. “หลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอในคดีปกครอง”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2558.